

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
кафедра аграрного консалтингу і туризму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІ неперервної освіти і туризму
Проф. М.М. Кулаєць
«01» _____ 2019 року

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри аграрного
консалтингу і туризму
Протокол № 1 від 30.08. 2019 р.
_____ І.П. Кудінова

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІКА ТУРИСТИЧНОЇ ФІРМИ**

для підготовки фахівців ОС «Бакалавр»
спеціальність: 242 «Туризм»
ННІ неперервної освіти і туризму
Розробник: д.е.н., професор Бардаш Сергій Володимирович

Київ – 2019

1. Опис навчальної дисципліни

Економіка туристичної фірми

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Галузь знань	24 «Сфера обслуговування»	
Освітній ступінь	<u>бакалавр</u>	
Спеціальність	242 « <u>Туризм</u> »	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	
Семестр	7	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	60 год.	
Індивідуальні завдання	30 год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента	4 год. 4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань з особливостей економічних відносин та економічного механізму підприємств туризму, сучасного економічного мислення та комплексного розуміння проблем управління виробничою і комерційно-фінансовою діяльністю, а також умінь та практичних навичок аналізу показників господарсько-виробничої діяльності туристичного підприємства з урахуванням чинників зовнішнього й внутрішнього середовища його функціонування та економічного обґрунтування управлінських рішень.

Завданням навчальної дисципліни є теоретична та практична підготовка студентів з концептуальних основ економіки туристичних підприємств, набуття навичок самостійної роботи щодо розробки базових стратегій розвитку підприємства за наслідками аналізу результатів його діяльності з метою забезпечення економічної ефективності та задоволення потреб туристів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти компетентностями:

загальними:

- ЗК3. Розуміння та власне осмислення основних світоглядних концепцій і принципів у навчанні і професійній діяльності;
- ЗК4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу;
- ЗК5. Соціальна відповідальність та екологічність мислення;
- ЗК6. Здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел;
- ЗК7. Здатність зосереджуватись на якості та результаті при виконанні завдань;
- ЗК8. Навички використання інформаційних та комунікативних технологій;
- ЗК9. Здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми;
- ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою;
- ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії, уміння працювати автономно та в команді;
- ЗК13. Здатність планувати час та управляти ним;

фаховими:

- ФК1. Знання та розуміння предметної області своєї професії;
- ФК2. Уміння застосовувати фахові знання на практиці;
- ФК3. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій;
- ФК4. Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління;
- ФК6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного);
- ФК8. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем;

- ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал;
- ФК11. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.

Програмні результати навчання:

знати:

- суть підприємницької діяльності в галузі туризму;
- зовнішнє та внутрішнє середовище об'єкта підприємницької діяльності;
- ресурсну основу суб'єкта підприємницької діяльності;
- основні поняття економіки підприємств туристичної індустрії;
- економічний механізм функціонування підприємств туризму в умовах ринкової економіки;
- фактори, які впливають на різні аспекти діяльності підприємств туристичної індустрії та механізми управління ними;
- суть виробничої програми підприємств секторів туризму;
- економічну суть показників діяльності підприємств туризму
- систему взаємозв'язків результатів господарської діяльності підприємств туризму;
- методи аналізу та планування показників розвитку підприємств туризму;

вміти:

- оцінювати економічний стан туристичного підприємства;
- обґрунтувати стратегію управління ресурсним потенціалом туристичного підприємства;
- правильно обирати методи планування залежно від результатів аналізу виробничої і фінансово-комерційної діяльності та цілей розвитку підприємства;
- визначати управляти поточними витратами підприємства і собівартістю продукції;
- обґрунтовувати плани з реалізації туристичного продукту, формування доходу та прибутку підприємства;
- визначати резерви підвищення ефективності виробничої та фінансово-комерційної діяльності підприємства;
- користуватися методичним інструментарієм для здійснення необхідних розрахунків.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства

Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу

Передумови виникнення та розвитку туризму. Завдання економіки туристичної діяльності. Основні завдання економічної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу. Сутність понять «туризм», «турист», «туристичний бізнес», «туристична послуга», «туристичний продукт», «суб'єкт туристичної діяльності». Комплекс структур туристичної індустрії. Властивості і функції туристичного бізнесу. Зміст державної політики розвитку туризму. Фактори розвитку туристичного бізнесу. Основні цілі державного регулювання туристичної діяльності. Основні пріоритетні напрямки державної політики розвитку туризму.

Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу

Передумови розвитку підприємництва в туризмі. Принципи підприємництва в туризмі. Головна мета підприємництва в туризмі. Учасники відносин в туризмі: туроператор, турагент, дилер. Функції підприємництва в туризмі. Об'єкт підприємницької діяльності в туризмі. Формування та збут туристичного продукту. Туристична дестинація. Умови здійснення підприємницької діяльності в туризмі. Способи та засоби державної підтримки туристичного підприємництва. Важелі державного регулювання туристичного бізнесу в Україні. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності. Взаємозв'язки туроператора з постачальниками та покупцями. Схема організації туристичного бізнесу. Загальні показники туристичної діяльності.

Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом

Стратегія суб'єкта туристичної діяльності. Об'єкти економічної стратегії. Значення стратегії діяльності туристичного підприємства. Зміст процесу розробки загальної стратегії діяльності туристичного підприємства. Стратегія виживання. Стратегія стабілізації. Стратегія розвитку. Основні етапи формування економічної стратегії туристичного підприємства. Критерії оцінки базових стратегій. Стратегічні альтернативи. Модель економічного управління туристичним підприємством. Прямий та зворотній підходи до планування діяльності. Комерційний розрахунок. Принципи комерційного розрахунку.

Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту

Туристичний потік. Процеси обслуговування туристичних маршрутів. Логістичний підхід до формування туристичних потоків. Сутність концепції логістики в туристичній діяльності. Основні функції туристичного ринку.

План реалізації туристичного продукту. Класифікація туристичних ринків. Зовнішні фактори впливу на планування обсягів реалізації туристичного продукту. Класифікація планів реалізації турпродукту. Стратегічні, довгострокові та середньострокові плани реалізації. Маркетинговий підхід до реалізації турпродукту. Методи планування продажу туристичного продукту й окремих послуг. Програмно-цільовий метод планування продажу туристичного продукту. Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства.

Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства

Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу

Поняття виробничої програми туристичного підприємства. Структура виробничої програми. Ресурсна основа виробничої програми. Алгоритм розробки виробничої програми. Принципи складання виробничої програми. Схема запуску замовлень при формуванні туристичного продукту. Етапи обґрунтування виробничої програми туристичного оператора.

Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів

Готельне господарство. Готельна індустрія. Класифікація засобів розміщення. Характерні властивості готельних послуг. План експлуатаційно-фінансової діяльності підприємства готельного типу. Місткість (ємність) об'єкта розміщення. Пропускна спроможність готелю. Показники завантаження ємності готелю. Завантаження наявного фонду номерів. Потенційна кількість місце-днів завантаження номерного фонду готелю. Доходи підприємств готельного типу. Розрахунок доходу від реалізації номерів. Зведений план доходу підприємства. Основні фактори визначення доходу готельного підприємства.

Тема 7. Виробнича програма та товарооборот підприємств харчування туристів

Індустрія харчування як сфера обслуговування туристів. Види режиму організації харчування туристів. Планування діяльності підприємств харчування. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності. Продукція підприємств харчування. Класифікація продукції власного виробництва підприємств харчування. Структура товарообороту підприємств харчування. Роздрібний продаж підприємства харчування. Виробнича програма підприємств харчування. Розробка виробничої програми і планування товарообороту. Нормативний метод планування випуску продукції та способи його застосування. Продуктовий баланс підприємства харчування.

Тема 8. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах

Трудові ресурси підприємства. Кадровий потенціал підприємства. Показники кадрового стану підприємств туристичного бізнесу. Мотив. Мотивація. Мотивація праці. Стимул. Стимулювання праці. Види стимулів. Форми мотивації працівників. Вимоги до системи мотивації. Заходи підтримки мотивації. Заробітна плата та її види. Тарифна система. Форми і системи оплати праці. Тарифна угода. Генеральна тарифна угода. Галузева тарифна угода. Трудовий договір. Колективний договір. Загальні етапи планування кадрів підприємства. Нормативний метод розрахунку потреби в кадрах. Розрахунок явочної чисельності працівників за різних режимів роботи підприємства. Витрати на оплату праці та їх планування. Фонд заробітної плати та його розрахунок.

Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства

Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Види доходів туристичних підприємств. Доход від реалізації туристичного продукту. Доход туроператора. Доход турагента. Роль доходу туристичного підприємства. Формування доходу туристичного підприємства. Використання доходу туристичного підприємства. Види оподаткування доходів туристичного підприємства. Особливості застосування податку на додану вартість та податку на прибуток.

Стратегія формування доходу. Модель моніторингу доходу туристичного підприємства. Схема стратегічного планування доходу туристичного підприємства. Сутність та основні етапи стратегічного планування доходу туристичного підприємства. Завдання оптимізації доходів туристичних підприємств. Процес розробки політики оптимізації доходу підприємства. Основні принципи формування політики оптимізації доходу туристичного підприємства. Орієнтація на цільовий прибуток.

Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту

Витрати на формування та реалізацію турпродукту. Класифікація витрат за видами діяльності туроператора. Склад витрат, що включаються у виробничу собівартість турпродукту. Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати туроператора. Витрати на операційну діяльність підприємств туристичного бізнесу за економічними елементами. Калькулювання собівартості туристичного продукту. Калькулювання ціни туристичного продукту. Алгоритм планування витрат туристичного підприємства. Методи розробки плану витрат.

Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Класифікація прибутку підприємства. Показники прибутку туристичного підприємства. Показники рентабельності туристичного підприємства. Рентабельність виручки. Рентабельність витрат. Рентабельність використання трудових ресурсів. Рентабельність оборотних активів. Рентабельність капіталу. Стратегія управління прибутком. Етапи обґрунтування стратегії управління прибутком. Методи планування прибутку від реалізації турпродукту. Принципи розподілу прибутку підприємства. Розподіл чистого прибутку туристичного підприємства.

Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу

Грошовий потік та його види. Рух грошових коштів та його роль в економіці підприємства. Класифікація грошових потоків підприємств. Схема формування сукупного чистого грошового потоку туристичного підприємства. Мета економічного управління рухом грошових коштів. Принципи управління рухом грошових коштів. Основні етапи економічного управління рухом грошових коштів. Завдання та основні об'єкти оптимізації руху грошових коштів. Основні фактори впливу на рух грошових коштів туристичного підприємства.

Методи оптимізації руху грошових коштів. Основні заходи прискорення залучення коштів до діяльності підприємств туризму. Основні заходи уповільнення витрачання грошових коштів. Основні напрями використання надлишкових коштів туристичних підприємств. Напрями забезпечення зростання чистого руху грошових коштів. План надходження та витрачання грошових коштів. Головна мета планування руху грошових коштів. Зміст розробки оптимального плану руху грошових коштів. Коефіцієнт достатності чистого потоку грошових коштів туристичного підприємства. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства. Коефіцієнт ефективності грошового потоку. Коефіцієнт реінвестування (капіталізації) чистого потоку грошових коштів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства												
Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу	10	2	2		2	4						
Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу	11	2	2		2	5						
Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом	12	2	2		2	6						
Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту	17	4	4		4	5						
Разом за змістовим модулем 1	50	10	10		10	20						
Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства												
Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу	11	2	2		2	5						
Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів	11	2	2		2	5						
Тема 7. Виробнича програма та товарооборот підприємств харчування туристів	17	4	4		4	5						
Тема 8. Трудові ресурси та оплата	11	2	2		2	5						

праці на підприємствах												
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10		10	20						
Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства												
Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств.	11	2	2		2	5						
Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту	11	2	2		2	5						
Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств	17	4	4		4	5						
Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу	11	2	2		2	5						
Разом за змістовим модулем 3	50	10	10		10	20						
Усього годин	150	30	30		30	60						

5. Темі семінарів / практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність, склад та перспективи розвитку туристичної індустрії	2
2	Тема 2. Умови та особливості здійснення підприємництва у галузі туризму	2
3	Тема 3. Вибір економічної стратегії управління туристичним підприємством	2
4	Тема 4. Ідентифікація зовнішніх факторів впливу на планування обсягів реалізації туристичного продукту	2
5	Тема 4 Оцінювання фінансової стійкості туристичного підприємства.	2
6	Тема 5. Складання виробничої програми туристичного оператора	2
7	Тема 6. Факторний аналіз доходу готельного підприємства	2
8	Тема 7. Розробка виробничої програми підприємства	2

	харчування туристів	
9	Тема 8. Розрахунок показників кадрового стану та потреби в кадрах підприємств туристичного бізнесу	2
10	Тема.9. Формування доходів туристичного підприємства	
11	Тема 9. Оптимізація доходів туристичного підприємства	2
12	Тема 10. Розрахунок собівартості та ціни туристичного продукту	2
13	Тема 11. Розрахунок показників рентабельності туристичного підприємства	2
14	Тема 12. Визначення показників руху грошових коштів туристичного підприємства	2
15	Тема 12. Оптимізація руху грошових коштів туристичного підприємства.	2
	Разом	30

6. Самостійна робота

На самостійну роботу студента передбачається 90 годин, в межах яких окрім засвоєння матеріалу лекції також слід самостійно опанувати окремі питання за темою, що виносяться на самостійне опрацювання.

Змістовий модуль 1. Основи економіки туристичного підприємства

Тема 1. Туризм в економічній системі країни і світу

Сучасний стан і перспективи розвитку туристичного бізнесу в Україні (2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6

Тема 2. Підприємницька діяльність як основа туристичного бізнесу

Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні (2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 54

Тема 3. Місце економічної стратегії в управлінні туризмом

Комерційний розрахунок у системі економічного управління підприємствами (2 год.)

Рекомендована література: 1,6, 11, 17, 41

Тема 4. Формування та реалізація туристичного продукту

Класифікація планів реалізації туристичних послуг (турпродукту) (2 год.)

Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства (2 год.)

Рекомендована література: 1, 45

Змістовий модуль 2. Процеси та ресурси туристичного підприємства

Тема 5. Виробнича програма підприємств туристичного бізнесу

Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора (2 год.)

Рекомендована література: 1, 2, 4, 50

Тема 6. Планування експлуатаційної діяльності підприємств розміщення туристів

6.1. Місце готельного господарства в обслуговуванні туристів (2 год.)

Рекомендована література: 1, 13, 30, 42

Тема 7. Виробнича програма та товарооборот підприємств харчування туристів

7.2. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності (2 год.)

Рекомендована література: 1, 13, 42

Тема 8. Трудові ресурси та оплата праці на підприємствах

8.2. Мотивація праці та організація заробітної плати (2 год.)

Рекомендована література: 1, 18, 26, 28

Змістовий модуль 3. Результати діяльності туристичного підприємства

Тема 9. Джерела формування та напрями використання доходу туристичних підприємств

9.2. Економічний механізм формування й розподілу доходу (2 год.)

9.3. Стратегія формування доходу підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 8, 10, 16, 32, 35, 39, 43, 52, 53

Тема 10. Поточні витрати та собівартість туристичного продукту

10.3. Планування витрат туристичних підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 7, 10, 17, 29, 41, 55

Тема 11. Система формування й розподілу прибутку туристичних підприємств

11.3. Стратегія економічного управління прибутком підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 4, 7, 10, 25, 36, 41

Тема 12. Рух грошових коштів на підприємствах туристичного бізнесу

12.2. Мета і принципи економічного управління рухом грошових коштів (2 год.)

12.4. Планування руху грошових коштів підприємств (2 год.)

Рекомендована література: 1, 8, 10, 16, 32, 35, 39, 43, 52, 53

7. Індивідуальні завдання для самостійної роботи студентів

Індивідуальне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни і застосування їх при вирішенні конкретних ситуацій, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами. На виконання індивідуального завдання передбачено до 30 годин.

Реферат є однією із форм індивідуальної наукової та навчальної роботи студента. Завдяки підготовці рефератів студенти набувають навичок вивчення теоретичних та практичних питань з дисципліни, вчаться окреслювати проблемні питання з досліджуваної тематики та шляхи їх вирішення і удосконалення. Реферат є коротким узагальненням наукового дослідження або самостійного вивчення окремих питань з дисципліни. Тему дослідження студент обирає самостійно або за рекомендацією викладача.

Студент готує з окремої теми лише один реферат. На одному практичному чи семінарському занятті може розглядатись не більше 3–4 рефератів. Структурно реферат складається з титульного аркуша, змісту, вступу (2 сторінки), 3 розділів, висновку та списку використаних джерел, оформлених відповідно до вимог ВАК, викладених в Бюлетені ВАК України №3 за 2008 рік (с. 9–13).

Обсяг реферату — 10–12 аркушів машинописного тексту на папері формату А4 через півтора міжрядкових інтервали. Для написання реферату студенту необхідно опрацювати наукові праці та інтернет-ресурси, узагальнити основні проблеми з досліджуваної теми, визначити можливі напрямки їх вирішення чи удосконалення. При написанні реферату дозволено використовувати монографії, наукові статті, законодавчі та нормативні документи, статистичну інформацію. Підручники бажано не використовувати. По тексту реферату обов'язковим є посилання на використанні джерела. Матеріал в рефераті повинен бути викладений чітко, суто з досліджуваної проблеми, висновки повинні містити логічне завершення дослідження. Виступ студента з доповіддю за написаним рефератом не повинен перевищувати 5–7 хвилин. Після доповіді студента практикується її обговорення. Автор реферату повинен вільно володіти матеріалом, давати відповіді на поставлені запитання викладача та студентів, аргументувати свої думки та висновки щодо досліджуваної проблеми. Ці фактори суттєво впливають на оцінку реферату. Кращі реферати заслуховуються на студентських науково-практичних конференціях, засіданнях наукового гуртка кафедри.

Теми рефератів:

1. Особливості визначення місії та головних напрямів діяльності підприємств туристичного бізнесу.
2. Основні тенденції зміни законодавчої бази діяльності підприємств.
3. Структура туристичного підприємства та чинники, що на неї впливають.
4. Складові елементи ринкової інфраструктури в галузі туризму.

5. Франчайзинг як особлива форма організації туристичного бізнесу.
6. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління колективним закладом розміщення.
7. Особливості формування організаційних структур управління новостворюваних туристичних підприємств.
8. Особливості формування структури персоналу туристичних підприємств.
9. Тенденції динаміки структури персоналу в галузі туризму.
10. Обґрунтування оптимальної чисельності персоналу туристичних підприємств різних типів.
11. Особливості систем управління персоналом на підприємствах зарубіжних країн.
12. Практичне значення основних та оборотних активів для здійснення процесу діяльності.
13. Правовий захист нематеріальних ресурсів підприємства.
14. Патентування і ліцензування підприємницької діяльності та ресурсів туристичної фірми.
15. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.
16. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів туристичного підприємства.
17. Сучасні тенденції залучення і використання туристичними підприємствами фінансових інвестицій.
18. Основні тенденції організаційного прогресу.
19. Інноваційні стратегії зарубіжних і вітчизняних підприємств.
20. Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства.
21. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.
22. Світовий досвід прогнозування розвитку суб'єктів господарювання.
23. Сутність, стадії та логіка розробки бізнес-плану туристичного підприємства.
24. Розвиток системи стратегічного планування та бізнес-планування діяльності туристичних підприємств.
25. Сучасні концепції виробничого і соціального маркетингу.
26. Оцінка маркетингового потенціалу туристичного підприємства.
27. Інноваційні заходи підвищення якості та конкурентоспроможності туристичного продукту (туристичної послуги) на туристичних підприємствах.
28. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості.
29. Основні види контролю якості на туристичних підприємствах та їх ефективність.

30. Резерви підвищення продуктивності праці та шляхи їх використання.

31. Світовий досвід використання моделей мотивації трудової діяльності на туристичних підприємствах.

32. Формування політики оплати праці на туристичних підприємствах.

33. Вибір фірм і систем оплати праці на туристичних підприємствах.

34. Складання фінансового плану туристичного підприємства.

35. Загальноприйнята практика використання прибутку підприємства.

36. Основні підходи до використання обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану туристичного підприємства.

37. Сучасний досвід і методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності туристичного підприємства.

38. Економічна безпека у системі діяльності туристичних підприємств.

39. Практика та ефективність санації туристичних підприємств.

40. Масштаби і тенденції банкрутства туристичних підприємств.

8. Методи навчання

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів, які використовуються при вивченні дисципліни:

- 1) в аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації: словесні (лекція); наочні (ілюстрація, демонстрація);
- 2) в аспекті логічності та мислення: пояснювально-ілюстративні (презентація); репродуктивні (короткі тестові контрольні);
- 3) в аспекті керування навчанням: навчальна робота під керівництвом викладача; самостійна робота під керівництвом викладача;
- 4) в аспекті діяльності в колективі: методи стимулювання (додаткові бали за реферати, статті, тези);
- 5) в аспекті самостійної діяльності: навчальний модуль: питання типу «есе»; вибіркові тести.

9. Форми контролю

Основними формами організації навчання під час вивчення дисципліни «Економіка туристичної фірми» є лекції, практичні заняття, консультації, самостійна індивідуальна робота студентів.

Відповідно до вище зазначених форм організації навчання формами контролю засвоєння програми є: самоконтроль, написання модульних контрольних робіт, виконання курсової роботи та іспит за період вивчення дисципліни.

Контрольні заходи, які проводяться в університеті визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу.

При вивченні навчальної дисципліни «Економіка туристичного підприємства» використовуються такі види контролю: вхідний, поточний, рубіжний, підсумковий та відстрочений.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням предмету з метою визначення рівня підготовки студентів з відповідних дисциплін, які формують базу для його опанування. Вхідний контроль проводиться на першому занятті по питаннях, які відповідають програмі попередньої дисципліни. Результати вхідного контролю враховують при коригуванні завдань для самостійної роботи студентів.

Поточний контроль проводиться викладачами у ході аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями.

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі комп'ютерного тестування. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі.

Рубіжний модульний контроль – це контроль знань студентів після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни змістового модуля. Рубіжний модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Частота проведення цього виду контролю визначається кількістю змістових модулів протягом навчального семестру.

Семестровий контроль з дисципліни «Економіка туристичної фірми» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни згідно з «**Положенням про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України**».

У НУБіП України використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки.

Рейтингове оцінювання знань студентів не скасовує традиційну систему оцінювання, а існує поряд із нею. Воно робить систему оцінювання більш гнучкою, об'єктивною і сприяє систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання, забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей студентів.

Форма проведення семестрового контролю є комбінованою (частково усна - при проведенні співбесіди, частково письмова - при відповідях на теоретичні питання та тестуванні тощо), зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни «Економіка туристичної фірми» й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Іспит – це вид підсумкового контролю, при якому засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни оцінюється на підставі результатів поточного модульного контролю та підсумкової атестації).

За рівнем виділяють такі види контролю: самоконтроль, кафедральний, факультетський, ректорський та міністерський.

Самоконтроль при вивченні дисципліни «Економіка туристичної фірми» призначений для самооцінки студентами якості засвоєння навчального матеріалу. З цією метою у робочій програмі навчальної дисципліни передбачаються питання для самоконтролю.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів за окремими елементами змістових модулів та методи поточного контролю успішності навчальної роботи студентів (форма підсумкового контролю – іспит)

№ зміс- тового модуля	Елементи змістового модуля	Кількість балів	Поточний контроль навчальної роботи студентів	
		максимальна	методи контролю	тиждень семестру
Змістовий модуль 1				
1.	Лекційний курс (4 теми лекцій)	40	письмова контрольна робота	5
1.1.	Практичне заняття 1. Сутність, склад та перспективи розвитку туристичної індустрії	9	Письмова робота	1
		6	Опитування	
1.2.	Практичне заняття 2. Умови та особливості здійснення підприємництва у галузі туризму	9	Письмова робота	2
		6	Опитування	
1.3.	Практичне заняття 3.	9	Письмова робота	3

	Вибір економічної стратегії управління туристичним підприємством	6	Опитування Оцінка виконання завдань	
1.4.	Практичне заняття 4. Ідентифікація зовнішніх факторів впливу на планування обсягів реалізації туристичного продукту	9	Письмова робота	4
		6	Опитування Оцінка виконання завдань	
	Практичне заняття 5. Оцінювання фінансової стійкості туристичного підприємства.		Письмова робота Опитування Оцінка виконання завдань	5
	Всього	100		
	Змістовий модуль 2.			
	Лекційний курс (8 тем лекцій)	40	письмова контрольна робота	9
2.1.	Практичне заняття 6. Складання виробничої програми туристичного оператора	6	Письмова робота	6
		6	Опитування Оцінка виконання завдань	
2.2.	Практичне заняття 7. Факторний аналіз доходу готельного підприємства.	6	Письмова робота	7
		6	Опитування Оцінка виконання завдань	
2.3.	Практичне заняття 8. Розрахунок показників кадрового стану та потреби в кадрах підприємств туристичного бізнесу.	6	Письмова робота	8
		6	Опитування Оцінка виконання завдань	
2.4.	Практичне заняття 9. Розрахунок показників кадрового стану та потреби в кадрах підприємств туристичного бізнесу	6	Письмова робота	9
		6	Опитування Оцінка виконання завдань	
	Всього	100		
	Змістовий модуль 3.			
	Лекційний курс (4 теми лекцій)	40	письмова контрольна робота	15
3.1.	Практичне заняття 10. Формування доходів туристичного підприємства	6	Письмова робота	10
		4	Опитування	
	Практичне заняття 11.	6	Письмова робота	11

	Оптимізація доходів туристичного підприємства	4	Опитування Оцінка виконання завдань	
3.2.	Практичне заняття 12. Розрахунок собівартості та ціни туристичного продукту	6	Письмова робота	12
		4	Опитування Оцінка виконання завдань	
3.3.	Практичне заняття 13. Розрахунок показників рентабельності туристичного підприємства.	6	Письмова робота	13
		4	Опитування Оцінка виконання завдань	
3.4.	Практичне заняття 14. Визначення показників руху грошових коштів туристичного підприємства	6	Письмова робота	14
		4	Опитування Оцінка виконання завдань	
	Практичне заняття 15. Оптимізація руху грошових коштів туристичного підприємства.	6	Письмова робота Опитування	15
		4	Оцінка виконання завдань	
	Всього	100		
	Разом за модулем	70 = (100x3)/3 x0,7		
	іспит	30		

Поточний контроль			Рейтинг з навчальної роботи R _{нр}	Рейтинг з додаткової роботи R _{др}	Рейтинг штрафний R _{штр}	Підсумкова атестація (екзамен)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3					
0-100	0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

Примітки. 1. Відповідно до положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України», від 27.02.2019р., рейтинг студента з дисципліни визначається $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$

- з навчальної роботи **R_{нр}** стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{\text{нр}} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{\text{ЗМ}} \cdot K^{(1)}_{\text{ЗМ}} + \dots + R^{(n)}_{\text{ЗМ}} \cdot K^{(n)}_{\text{ЗМ}})}{K_{\text{дис}}} + R_{\text{др}} - R_{\text{штр}},$$

де $R^{(1)}_{ЗМ}, \dots R^{(n)}_{ЗМ}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{ЗМ}, \dots K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{\text{дис}} = K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{\text{др}}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{\text{штр}}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K^{(1)}_{ЗМ} = \dots = K^{(n)}_{ЗМ}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{\text{нр}} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ})}{n} + R_{\text{др}} - R_{\text{штр}}.$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{др}}$ додається до $R_{\text{нр}}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{\text{штр}}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{\text{нр}}$. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

2. Згідно із зазначеним Положенням **підготовка і захист курсового проекту (роботи)** оцінюється за 100 бальною шкалою і далі переводиться в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

11. Перелік питань на іспит з дисципліни «Економіка туристичної фірми»

1. Сфери економіки туристичної діяльності та основні завдання економічної діяльності суб'єктів туристичного бізнесу
2. Місце готельного господарства в обслуговуванні туристів
3. Туристичний бізнес як економіко-технологічна система
4. Сутність і показники експлуатаційної програми підприємств готельного типу
5. Сучасний стан і перспективи розвитку туристичного бізнесу в Україні

6. Розробка експлуатаційної програми закладів розміщування туристів
7. Сутність та особливості підприємницької діяльності в туризмі
8. Планування доходів підприємств готельного типу
9. Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні
10. Економічна сутність і види діяльності підприємств харчування
11. Напрямки реалізації державної політики розвитку туризму
12. Класифікація підприємств харчування в туристичній сфері діяльності
13. Характеристика умов розвитку туристичного бізнесу
14. Характеристика продукції підприємств харчування
15. Принципи підприємницької діяльності в туристичному бізнесі
16. Склад і структура товарообороту підприємства ресторанного господарства
17. Державне регулювання туристичного бізнесу в Україні
18. Обґрунтування виробничої програми та плану товарообороту підприємств ресторанного господарства
19. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності
20. Оцінювання стану та ефективності використання трудових ресурсів суб'єктів туристичного бізнесу
21. Характеристика взаємозв'язків туроператора з постачальниками та покупцями туристичних послуг
22. Мотивація праці та організація заробітної плати працівників підприємства туристичного бізнесу
23. Загальні показники оцінки туристичної діяльності
24. Державне й договірне регулювання оплати праці у туристичному бізнесі
25. Сутність і роль підприємницької стратегії в розвитку туристичного бізнесу
26. Планування чисельності працівників туристичного бізнесу
27. Види базових економічних стратегій діяльності туристичних підприємств
28. Обґрунтування витрат на оплату праці працівників туристичного підприємства
29. Процес обґрунтування економічної стратегії туристичного підприємства та розробка стратегічних альтернатив
30. Сутність і роль доходу підприємств туристичного бізнесу
31. Стратегічні альтернативи базовим стратегіям туристичного підприємства
32. Економічний механізм формування доходу туристичного підприємства
33. Механізми економічного управління туристичним бізнесом
34. Стратегія формування доходу туристичного підприємства
35. Комерційний розрахунок у системі економічного управління туристичними підприємствами

36. Політика оптимізації доходу туристичних підприємств
37. Логістичний підхід до обслуговування туристопотоків
38. Сутність і структура витрат на формування та реалізацію туристичного продукту
39. Місце реалізації туристичного продукту (послуг) в економіці суб'єктів туристичного бізнесу
40. Калькуляція собівартості і цін на туристичний продукт
41. Класифікація планів реалізації туристичних послуг (турпродукту)
42. Планування витрат туристичних підприємств
43. Маркетингові концепції планування реалізації туристичних послуг
44. Сутність, види та джерела отримання прибутку в туристичному бізнесі
45. Характеристика реактивного, інактивного та преактивного планування обсягу реалізації туристичного продукту
46. Показники прибутку та рентабельності підприємств туристичного бізнесу
47. Методи планування продажу туристичного продукту й окремих послуг
48. Стратегія економічного управління прибутком підприємств
49. Характеристика економіко-статистичного методу планування реалізації туристичного продукту
50. Економічне управління формуванням і розподілом прибутку підприємств
51. Характеристика методу планування, заснованого на еластичності реалізації турпродукту від платоспроможного попиту населення
52. Сутність, роль і види грошових потоків
53. Програмно-цільовий метод планування продажу туристичного продукту
54. Мета і принципи економічного управління рухом грошових коштів
55. Оцінювання запасу фінансової міцності підприємства
56. Методи оптимізації руху грошових коштів
57. Виробнича програма туристичного оператора: сутність і структура
58. Планування руху грошових коштів підприємств
59. Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора
60. Оцінювання ефективності формування та використання грошових коштів

12. Методичне забезпечення

1. Типова програма навчальної дисципліни (тимчасова типова програма навчальної дисципліни).
2. Робоча навчальна програма навчальної дисципліни.

3. Методичні вказівки до проведення практичних занять.
4. Робочий зошит з навчальної дисципліни.
5. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів.
6. Методичні вказівки до виконання індивідуального завдання студента.
7. Перелік запитань для тестової перевірки знань (контрольної роботи).

13. Рекомендована література

Основна література

1. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 224 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 312 с.
3. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник. К.: Знання, 2005, 241 с.
4. Мальська М.П., Рутинський М.Й., Білоус С.В., Мандюк Н.Л. Економіка туризму: теорія та практика: Підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 544с.

Додаткова література

5. Аветісова А.О., Сорока С.В. Підприємства харчування в системі туризму: Моногр. Донецьк: ДонДУЕТ, 2002. 165 с.
6. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма: Учеб. Пособие. М: Финансы и статистика, 1999. 176 с.
7. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перер. К.: Атіка, 2006. 528 с.
8. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: АСК, 2004. 400 с.
9. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса: Учеб. пособие. Одесса: Черноморье, 1997. 160 с.
10. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. пос. для студ. ВНЗ. К.: ЦНЛ, 2006. 488 с.
11. Горбылева З.М. Экономика туризма. Практикум: Учеб. пособие. Мн.: БГЭУ, 2002. 44 с.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
13. Громадське харчування і туристична індустрія у ринкових умовах: 36. наук, праць. К.: Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 239 с.
14. Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма. Международный туризм: Учеб. Пособие / Е.Л. Драчева, Ю.В. Забаев, Д.К.Исмаев; Под ред. И.А. Рябовой, Ю.В. Забаева. - М.: КНОРУС, 2005. 576 с.
15. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности: Учебник. М.: Финансы и статистика, 2001. 256 с.

16. Економіка підприємства: Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник/ За ред. С.Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 2005. 328 с.
17. Економіка підприємства: теорія і практикум/За ред. Міценко Н.Г., Яценко О.І.: Навч. пос. Львів: "Магнолія-2006", 2008. 688 с.
18. Закон України «Про оплату праці». Відомості Верховної Ради. 1995. №3. Ст. 121.
19. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
20. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
21. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>
22. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>
23. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
24. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика: Підручник. К.: КНЕУ, 2001. 240 с.
25. Ковтун О.І. Стратегія підприємства. Львів: ЛКА, 2004. 385 с.
26. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. К.: КНЕУ, 2002. 337 с.
27. Крайник О.П., Барвінська Є.С. Економіка підприємства: Навч. пос. Л.: Інтелект-захід, 2005. 296 с.
28. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 296 с.
29. Крушельницька О.В. Управління витратами: Навч. посібник. Ж.: ЖДТУ, 2005. 196 с.
30. Кузнецова Н.М. Основи економіки готельного та ресторанного господарства: Навч. посібник. К., 1997. 174 с.
31. Манів З.О. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: Знання, 2004. 580 с.
32. Мельник Л.Г., Карінцева О.І. Економіка підприємства: Навч. пос. Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. 412 с.
33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», зареєстроване в Мінюсті України 19.01.2000 р. за №27/4248.
35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доход», зареєстроване в Мінюсті України 14.12.1999 р. за №860/4153.
36. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», зареєстроване в Мінюсті України 20.01.2001 р. за №47/5238.

37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», зареєстроване в Мінюсті України 21.06.1999 р. за №398/3691.
38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», зареєстроване в Мінюсті України 21 червня 1999 р. за №397/3690.
39. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. пос. К.: Вікар, 2006. 219 с.
40. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» Закон України від 20 листопада 2003 р. № 1300-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 13. С. 434-452.
41. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посібн. К.: Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2007. 344 с.
42. Ресторанне господарство і туристична індустрія у ринкових умовах: 36. наук. пр. К.: КНТЭУ, 2002. 170 с.
43. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навч. посіб.: Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 356 с.
44. Скрипюк О.В. Переваги та недоліки побудови франчайзингових систем в Україні. / О.В.Скрипюк // Ефективна економіка. Електронне фахове видання. 2011. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=857>
45. Соболева Е.А., Слободов І.І. Финансово-экономический анализ деятельности туристической фирмы: Учебно-методическое пособие. М.: Финансы и статистика, 1999. - 128 с.
46. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. К.: Каравела, 2005.
47. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства. К.: ЦУЛ, 2002. 647 с.
48. Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні. Статистика України. 2005. № 1. С 80-85.
49. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
50. Чаюн І.О., Бондар І.Ю. Планування виробничої програми підприємства та її ресурсне обґрунтування. К.: КНТЕУ, 2000. 126 с.
51. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник. К.: Атака, 2008. 392с.
52. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. внз. К.: Каравела. 2004. 568 с.
53. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник. К.: КНЕУ, 2004.- 699 с.
54. Щербина В. С. Господарське право: підруч. 4-те вид., перер. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2009. 640 с.
55. Юрьев А.П. Планирование туризма: Учеб. пособие. Донецк: ДИТБ, 2001.195 с.

Інтернет–ресурси

56. Пошукові служби Інтернет. URL: [http:// www. tsaa.org.ua](http://www.tsaa.org.ua)

57. www.rada.gov.ua - сайт Верховної Ради України
58. www.kmu.gov.ua - сайт Кабінету Міністрів України.
59. www.minfm.gov.ua – сайт Міністерства фінансів України.
60. <http://eco-science.net/> - журнал «Актуальні проблеми економіки»
61. <http://www.economist.com.ru/> - журнал «Экономист».
62. <http://www.irr.org.ua/pe/> - журнал «Регіональна економіка»